

JUNI 1958

MEDEDELINGENBLAD

VAN DE

NEDERLANDSE WERKGEMEENSCHAP VOOR INDIVIDUALPSYCHOLOGIE

Redactie: Mevr. G. Polak-de Meyer,
Reynier Vinkeleskade 24, Amsterdam.
Tel. 799028.
Dr. J.A. Delhez. J. Vinkenborg.

MENS EN WERELD.

Analyse van het gemeenschapsgevoel.

I

De term "Gemeenschapsgevoel" duidt op een van de centrale begrippen in de Individualpsychologie. Dergelijke centrale en omvattende begrippen staan voortdurend aan het gevaar bloot als vaagheden te worden gehanteerd, waaraan ieder zijn eigen voorstellingen en betekenissen gaat verbinden met alle misverstanden van dien, temeer daar het begrip van ouds tot de morele waarden behoort.

Wij weten al lang, dat wij geen egoïsten behoren te zijn. Vooral sedert de komst van Buddha en Christus worden de voortrekkers van de mensheid niet moede te verkondigen, dat medelijden en liefde de mens pas tot mens maken en de grondslag zijn voor een goede samenleving. Maar bij de meesten - vooral in de laatste eeuwen - leeft dit meer als een "weten van een behoren", hetzij dit weten van binnen uit komt (geweten), hetzij van buiten komend (gebod).

In dit verband kan ook worden ingezien, dat de geringe erkenning van de Individualpsychologie door de wetenschap mede veroorzaakt is door het introduceren van het begrip "Gemeenschapsgevoel" in de menskunde van Adler. Immers de wetenschap is ontstaan uit de vraag naar de waarheid en de werkelijkheid der dingen; zij vraagt naar het zijn, niet naar het behoren. Vooral de 19e eeuw zag een diepe kloof tussen "Sein" en "Sollen", het laatstgenoemde overlatend aan godsdienst en

filosofische etiek, omdat het een gebied betreft, dat wetenschappelijk niet kon of behoorde te worden benaderd. Terwijl de wetenschap zich met élan wierp op het zoeken naar nieuwe kennis omtrent het bestaande zijn, bleef het behorende, dus het menselijke handelen overwegend in de ban van traditionele voorstellingen.

In onze tijd ziet men enige aarzelende pogingen om begrippen te lanceren, zoals "normatieve wetenschap", zonder dat nog erg duidelijk is, wat men zich daaronder precies moet voorstellen.

Adler heeft het gemeenschapsgevoel echter niet willen brengen als een etisch begrip in de traditionele zin. Van de psychiatrisch-therapeutische ervaring uitgaande ontdekte hij, dat de aanwezigheid van een gemeenschapsgevoel de noodzakelijke voorwaarde is voor de psychische (en zelfs gedeeltelijk de lichamelijke) gezondheid van de mens. Het is hier een begrip van de gezondheidsleer.

Men zou deze situatie kunnen vergelijken met de ademhaling en stofwisseling van het lichaam. Het gezonde evenwicht van het organisme kan alleen worden gehandhaafd, wanneer er een voortdurende in- en uitstromende wisselwerking tussen organisme en buitenwereld plaatsvindt, een ritmisch verlopend proces van geven en nemen. Zodra er een afsnoering van deze processen plaatsvindt, treden er storingen, ziekte of dood in. Zo is er ook geen gezond zieleleven denkbaar zonder voortdurend contact en wisselwerking met de wereld er buiten. Waarnemen, beleven, handelen en alle andere functies van de ziel zijn betrokken op de buitenwereld of verlopen in rechtstreekse aanraking ermee.

Evenzo kan de samenleving alleen functioneren door hetgeen de individuele mensen daaraan geven en eruit ontvangen.

Welke rol speelt daarbij nu het zogenaamde gemeenschapsgevoel? Oorspronkelijk stelde Adler het gemeenschapsgevoel tegenover streven naar macht (op zichzelf en op de zelfverheffing gericht); dit laatste in de zin van een aangeboren drift. Het gemeenschapsgevoel (op anderen of op de totaliteit gericht) was meer iets dat verworven moest worden

om gemeenschap mogelijk te maken. Later groeit daaruit de rijpere theorie, nl. dat het gemeenschapsgevoel een oorspronkelijk gegeven is, een deel van de menselijke uitrusting.

Achter deze kwestie zit een principiëel punt van de mensbeschouwing, dat reeds vele eeuwen een grote rol heeft gespeeld. Men kan nl. de vraag stellen of de mens primair (oorspronkelijk) een gemeenschapswezen is of een solitair individu (op zichzelf aangevoelen). Zelfbehoud, zelfzucht zijn in het laatste geval uitdrukking van een oorspronkelijke drift, het gemeenschapsgevoel heeft zich daaruit pas ontwikkeld (bv. als een noodzakelijke vorm van zelfbehoud). Deze kwestie loopt min of meer parallel met de vraag of de mens van nature goed is. Ansbacher wijst in zijn boek *Individual Psychology* op drie zienswijzen, die theoretisch mogelijk zijn. Dit zijn de volgende:

1. De apartheid van het individu en het egoïsme zijn oorspronkelijk, het sociale element is afgeleid.
2. De mens is een wezen met egoïstische en sociale tendenties, dus gemengd.
3. De mens is van oorsprong een gemeenschapswezen, individualisme en egoïsme zijn secundaire verschijnselen.

Laten wij dit belangrijke punt hier nog iets verder trachten uit te werken.

De eerste stelling werd voor het eerst verkozondigd door Griekse sofisten en fel door Socrates bestreden. Zij duikt telkens weer op bv. bij Macchiavelli en de Engelse filosoof Hobbes. Deze voorstelling gaat gepaard met pessimisme of cynisme t.a.v. de mens. De machtsfilosofie van de beide laatstgenoemden en ook bij de oudere Nietzsche is daar logisch mee verbonden.

In de 19e eeuw wordt deze opvatting in een schijnbaar onschuldiger gewaad, nl. dat der wetenschap ten troon verheven, en leeft vooral in de vorm van het gepopulariseerde Darwinisme (begin van cultuur: aapmens en knotsen, die alleen vechten en jagen - struggle for life als natuurfeit - genadeloze selectie van de sterksten); in het Marxisme (onderdrukking en uitbuiting door de heersenden, het

sociale kan alleen door aanwending van geweld van de onderdrukten worden verwerkelijkt) en tenslotte in het Freudianisme (mens is "eigenlijk niets anders" dan driftwezen, gericht op lustbevrediging; buitenwereld is vijandig of "object" van projectie van libido, dit wezen wordt gesocialiseerd door botsing met realiteit en introjectie van een "opgedrongen geweten").

De tweede stelling, dus dat de mens samengesteld is uit tegenstrijdige en elkaar tegenstrevende tendenties, vindt vele aanhangers, waarschijnlijk daarom, omdat deze visie een feitelijk waarneembare toestand weergeeft. Men zegt wel: de mens is engel en duivel tegelijk of Goethe nasprekende: "Zwei Seelen in einer Brust". De mens beleeft dus iets van een strijd tussen goed en kwaad, tussen geweten en begeerte e.d. in hemzelf en hij ziet met spanning toe, welke tendentie de overwinning zal wegdragen of vraagt zich af hoe hij de lichtzijde in ons een versterking toe kan dienen.

De vraag blijft echter bestaan of de genoemde tendenties in de oorsprong en de aanleg gegeven zijn - en of deze tegenstelling in wezen altijd zal blijven bestaan.

De derde mogelijkheid tenslotte, nl. dat de mens in oorsprong een "sociaal wezen" is, behoort tot een levensgevoel en visie, die in de eerste plaats alle oude culturen heeft doortrokken. In de mythen en sagen van alle oude volken treft men de verwijzing naar een "gouden tijdperk" aan, waarin goden regeerden en de mensen een vreedzame samenleving kenden, in een paradijs leefden etc. Deze toestand wordt door een "zondeval" doorbroken. Door het individuele bewustzijn en de ontwikkeling van een eigen voorstellingsleven en denklevens (eten van de boom der kennis) maken de individuen zich los uit de oergemeenschap en komen tot de "zonde" (af-zondering) en de "hoogmoed" (in de positieve en negatieve betekenis van het woord. De negatieve tendenties en begeerten in de ziel zijn dan "omvormingen", "degeneraties" van oorspronkelijk goede of althans neutrale zielekrachten. Daardoor ontstaat de vrijheid (ook weer in positieve en negatieve zin).

De afzondering van het individu maakt pas de zelf-handhaving noodzakelijk en geeft de mogelijkheid van egocentriciteit.

Het zal nu tevens duidelijk kunnen zijn, dat de oorspronkelijke, voor-individuele verbondenheid nog niet hetzelfde is als het "gemeenschapsgevoel" in de zin zoals wij dit tegenwoordig bedoelen, nl. als een probleem en opgave; het is eenvoudig van nature, instinctief aanwezig. Pas wanneer de oude gemeenschappen door een voortschrijdende individualisering uiteenvallen, ontstaat het probleem hoe de enkelingen zich zo kunnen "instellen", dat zij bewust gemeenschap mogelijk maken.

Deze kwestie is duidelijk gesteld door Künkel, die de genoemde drie fasen aanduidt als: oer wij - ik gerichtheid - rijpe wij.

In andere formulering is het onlangs nog beschreven door Bierens de Haan in het Mededelingenblad No. 21, waar hij spreekt van: Verbondenheidsbeleving - egocentriciteit - medemenselijkheidsge drag.

In mijn scriptie destijds voor de I.P.cursus heb ik reeds in dezelfde geest een karakterisering van dit wezenlijke verschil van "gemeenschapsgevoel" in het vroege en het rijpe stadium trachten te geven.

Wanneer wij in de geschiedenis teruggaan en bij de bestudering van primitieve volken, valt telkens weer op, dat men juist zeer hechte en blijvende gemeenschapsvormen vindt, waarbij een "sociaal vraagstuk" totaal afwezig is en ook over aanpassing niet behoeft te worden gesproken.

Het zou te ver voeren hier voorbeelden te bespreken. Iets overeenkomstigs geldt nu ook voor de ontwikkeling van elk mens. Ik kan hier alleen aanduiden: het komt mij voor, dat er een hardnekkig vooroordeel bestaat (veroorzaakt door theorieën van de 19e eeuw vooral - zie onder punt 1), nl. de gangbare voorstelling, dat baby en kleuter egocentrische wezens zouden zijn, die dan door de opvoeding sociaal worden. Onbevangen waarneming leert dat het kind juist volkomen open is, de wereld waarneemt, zich er geheel op oriënteert en alles imiteert wat van buiten

komt, het is een "zijn in overgave". Van egocentriciteit is geen sprake, want er is nog geen ego te be-
kennen. Verwart men hier niet de (door een Ik) nog
niet gecontroleerde uitingen van behoeften, die ge-
heel biologisch bepaald zijn (behoefte aan voedsel,
warmte etc.), en eenvoudig als reacties op een ob-
jectief gebrek optreden met het zich ontwikkelende
zieleleven?

In het zg. "eigen willetje" kondigt zich al een
eigen Ik aan (omstreeks het derde jaar tot bewustzijn
komend), de zelfontdekking is dan een voortschrijdend
proces tot aan de volwassenheid.

De echte egocentriciteit breekt pas door met de
puberteit. Dat dit vaak niet zo gezien wordt, hangt
m.i. ook samen met de verkeerde voorstelling, dat
"sociaal zijn" hetzelfde is als zich inpassen in de
normen en gewoonten van de volwassen mensen, die pas
in dat volwassenleven zinvol en aanvaardbaar zijn.
Omdat kinderen uit zichzelf niet behulpzaam zijn,
niet stil zijn als moeder hoofdpijn heeft etc. - zijn
ze niet "sociaal", dus "egocentrisch" - enfin U be-
grijpt hoe men daardoor tot een scheef oordeel over
het wezen van het kind komt.

Tenslotte nog enige opmerkingen over de theo-
rieën die wij als Darwinisme, Marxisme en Freudia-
nisme hebben aangeduid, resp. op biologisch, socio-
logisch en psychologisch terrein liggend, waaraan
tot op zekere hoogte een zelfde mensbeeld ten grond-
slag ligt. Hoe zien deze eruit in het licht van het
mensbeeld, dat in het bovenstaande is geschetst? Al-
len hebben zij hun tegenspelers gekregen, die helaas
minder in het bewustzijn van de moderne mensheid
zijn doorgedrongen.

Op biologisch gebied is het vooral de Rus
Kropotkin geweest, die naar voren heeft gebracht,
dat in de natuur de zg. "strijd om het bestaan" geen
overwegend en fundamenteel feit is. Maar dat de
"symbiose" veel essentiëler is. Voor elke soort is
de overige natuur voorwaarde van bestaan ook daar
waar dieren elkaar opeten. Men kan het nl. ook zo
zien, dat het ene leven het andere mogelijk maakt en
dat er een zeer wijs evenwicht in de natuur is, een
grote "samenleving". Was de strijd het fundamentele

gegeven, dan zou er reeds lang geen dierenwereld meer bestaan.

Hetzelfde geldt voor de mens. Hij wordt hulpeloos geboren; indien nu volstreekte zelfzucht de oermens eigen was, zou hij zich nooit de vele zorg, moeite en opofferingen hebben getroost om deze hulpeloze nakomelingen groot te brengen. Wij zouden als ras niet hebben kunnen blijven bestaan.

Wat de sociologische theorie betreft: overal treft men oorspronkelijk gemeenschappelijk grond"bezit" aan, een dorp verdeelt weiderechten etc., telkens in gemeenschappelijk overleg en naar behoeften. Pas de Romeinen kennen echt "persoonlijk bezit" en leggen dit juridisch vast! In het Germaanse recht bv. heeft het communale bezit zich nog lang gehandhaafd. In sociologische studies (bv. over Engeland) is aangetoond, dat het persoonlijk bezit veelal met geweld van boven is opgedrongen. Ook hier kan dus de strijd om macht en bezit niet een "oergegeven" zijn zoals in het historisch materialisme werd gesteld.

Tenslotte de psychologie. We noemen hier slechts Erich Fromm, die zelf uit de psychoanalytische school is voortgekomen en die de vooronderstelling van Freud bestrijdt, dat de mens een solitair wezen van oorsprong is, dat pas door schuld en verdringing gesocialiseerd wordt - men denke aan zijn lugubere fantasie van de Vadermoord, de zg. oerscène - die aan de wieg van de menselijke cultuur zou staan. Het is geen wonder, dat Freud zekere pessimistische en zelfs cynische trekken vertoont, die bij alle denkers trouwens optreden, die van hetzelfde mensbeeld uitgaan.

De denkers met het mensbeeld, dat wij als het derde hebben beschreven, vertonen optimistische trekken, zij het soms wat oppervlakkig - men denke bv. aan Rousseau.

Het zal duidelijk zijn dat Adler, wat betreft zijn temperament en gehele levensinstelling tot de laatste behoort, al heeft hij dit filosofisch niet uitgewerkt. Zijn gehele pedagogie en therapie berust op dat fundamentele vertrouwen in de mens, dat gezondheid primair en natuurlijk is - dus ook ver-

bondenheid met mens en wereld - en dat genezing herstel van gezondheid is.

Dit herstel betekent echter merkwaardigerwijze niet eenvoudig terugkeer tot de oerverbondenheid, maar doorgroeien naar het rijpe gemeenschapsgevoel - immers er is moed voor nodig om zich toe te wenden naar de wereld, er in te blijven staan en er aan bij te dragen. En moed betekent, dat er een innerlijk sterk individu is. Houdt de mens de neurotische geïsoleerdheid niet vol, maar brengt hij geen moed tot zichzelf op, dan "vlucht hij in de gemeenschap", d.w.z. de oerverbondenheid, maar treft deze alleen in de onechte vormen "massa" of een of andere "collectiviteit" aan. Dit blijken schijn-gemeenschappen te zijn, die telkens weer te gronde gaan, zodat de opgave blijft bestaan een rijpe gemeenschap te vormen, waarin het individu zich niet mag en kan opgeven.

In een volgend artikel hoop ik nog op andere aspecten van het gemeenschapsgevoel in te gaan.

H.W.von Sassen.

OBJECT - SUBJECT

Lezing gehouden te Amsterdam voor de Nederlandse Werkgemeenschap voor Individualpsychologie.

De mens is voortdurend in relatie met de wereld om hem heen. Hij is verregaand gedwongen in gemeenschappen te leven. Reeds de natuur verplicht hem daartoe. Bij de meest primitieve groepen moest men zich aaneensluiten om de gevaren en bedreigingen van de natuur gemeenschappelijk het hoofd te bieden en te overwinnen. Het afhankelijkheidsgevoel ten opzichte van de natuur stimuleert de weg tot gemeenschap en maakt het tot een noodzaak. In de gehele geschiedenis van de mensheid is er dan ook altijd een bepaalde vorm van sociaal leven aanwezig geweest.

Alfred Adler legt de nadruk op het feit, dat hij

de mens ziet als een sociaal wezen. Hij bedoelt daarmee, dat het individu in de maatschappij leeft en dient te leven en zich daar zal dienen te handhaven en aan te passen. Bovendien heeft hij die maatschappij, die samenleving ook nodig. Dit geldt behalve voor de reeds genoemde primitieve gemeenschappen, in sterke mate voor het pasgeboren en opgroeiende kind. Als volkomen hulpeloos wezen, is het op de omgeving aangewezen. Zonder verzorging en hulp zou het ten gronde gaan. Maar ook de volwassene is ondenkbaar zonder de maatschappij, zonder één of meer groepen waartoe hij behoort. (Zelfs Robinson Crusoe vond zijn Vrijdag.) Het is niet eens altijd de uiterlijke behoefte; maar zeker ook de innerlijke noodzaak. Het spreken toch, de mogelijkheid zich uit te drukken in een taal, wat uitsluitend de mens gegeven is, wijst in deze richting. Het kleine kind, zowel als het dier maakt zich kenbaar door geluiden, nog primitief, maar bij de verdere ontwikkeling is het praten een nieuwe phase waarmee de ene mens zich tot de andere wenden kan.

Lewis Way schrijft: "Wat Adler nastreefde was een verzoening tussen de enkeling en de maatschappij, hij moest een middel vinden om de slecht aangepaste mens weer in te schakelen in de gemeenschap en wel met behulp van een eenvoudige en begrijpelijke gedragsregel, die zowel aan de eisen van het individu als aan die van de gemeenschap voldeed."

We spreken dan ook veelal van de "slecht aangepaste mens". Hoe wordt dit aanpassen bedoeld? In het kort zou men kunnen zeggen dat daarvoor nodig is samenwerking of coöperatie. Maar dan is het, bij de vele factoren, die hierbij een rol spelen, wel zeer belangrijk hoe de ene mens de andere ziet. Men zal dienen rekening te houden met de wensen en verlangens van die ander en tevens zichzelf niet helemaal wegcijferen. Dan is de instelling, die wij als luist beschouwen, diegene waar de ander als een subject gezien wordt, als een wezen gelijk wijzelf zijn, met gelijke rechten en plichten. Geen object, geen voorwerp, waar wij naar believe over kunnen beschikken of kunnen bezitten en waar we naar willekeur mee kunnen handelen.

Een voorwerp kan men zeer grote waarde toekennen weliswaar, zoals het geval is bij kunst, maar ook daar is er een risico, dat men zich te veel aan het bezit hecht. Trouwens bezit in het algemeen kan de mens verleiden tot meer bezit en wat erger is zich afhankelijk maken van dat bezit. Dit is reeds enigszins het geval bij verzamelwoede. Men is dan de slaaf van de objecten die men begeert. Dit geldt voor alle materiële zaken, maar het kan eveneens de verkeerde instelling zijn ten opzichte van gevoelens, zoals drift, jalousie en liefde. Daarbij maakt men zich namelijk net zo goed afhankelijk.

Reeds bij de relatie moeder-kind bestaat het gevaar, dat een afhankelijkheid over en weer te veel geaccentueerd wordt en waardoor de een de ander geen vrijheid laat. Dit gaat weliswaar onder het mom van liefde, maar de uitdrukking "apen-liefde" is hier op zijn plaats.

Erich Fromm zegt in zijn boek "Angst voor Vrijheid": "Liefde is aanvaarding van het individu, een actief streven, gericht op de ontplooiing en de vrijheid van het beminde."

Een voorwerp, een ding is niet vrij. Dat kan geen eigen weg gaan, behalve in sprookjes en versjes. Wanneer men de ander tot voorwerp maakt (er wordt gesproken over "het voorwerp zijner liefde") is die ander onvrij en gebonden, maar men is zelf evenmin vrij. Dit kan ontaarden in een volledig willen overheersen van een ander. Waardoor gebeurt dit? En hier zegt Erich Fromm: "Des te geringer het gevoel is een persoon te zijn, des te sterker wordt de behoefte aan bezit." Wij kunnen zeggen dat de ontmoedigde mens als overcompensatie het nodig meent te hebben zich alles (kinderen, vriendschap, liefde) aan te schaffen ter verhoging van zijn gevoel van eigenwaarde.

Alle foute levens-stijlen verleiden ertoe de ander en het andere tot object te maken. Een overmatig geldingsstreven, het machtsstreven en de degradatietendens zijn vormen waarin dit zeer duidelijk naar voren treedt. Of dit gebeurt door schijnbare afhankelijkheid bij ziekte of door aanwijsbare overheersing, altijd is de zekerheidstendens te ontdekken. Aangevangen bij het roddelen tot bij de ergste vorm van

rassenhaat zien we hetzelfde gebeuren. Het is mogelijk op alle levensgebieden, werk, gemeenschap en liefde de ander tot object te maken en als gevolg zichzelf in een afhankelijkheidspositie te be-
geven en dus zelf weer tot object daarvan te worden.

Een gepast gevoel van eigenwaarde, het aanvaarden van de levensopgaven in werkelijk gemeenschapsgevoel en vrijheid van het individu zover dat mogelijk is, geeft de mens de juiste houding ten opzichte van de medemens. Dan heeft men het niet nodig de ander en daarmee zichzelf tot object te maken. Dit is aanpassen in de ware zin van het woord. Niet de gedwongen aanpassing die voorwerpe-
lijk maakt en weer een verkeerde mening is. De mening toch, die de mens heeft van zich en de wereld, bepaalt verregaand zijn gedragspatroon.

Alexis Carrel in "De onbekende mens" schrijft: "Door alle tijden heen heeft de mensheid zich beschouwd door brilleglazen, die gekleurd waren door doctrines, geloofsovertuigingen en illusies."

Laten we proberen in werkelijk gemeenschapsgevoel, met begrip voor de ander, hem als subject te zien en ook zodanig te behandelen.

S.E.v.E.

WERELDBESCHOUWING EN INDIVIDUAL PSYCHOLOGIE.

Er wordt wel eens smalend gezegd: "De Individualpsychologie is geen wetenschap, het is een Godsdienst". Inderdaad, zoals Seif, een der oudste volgelingen van Adler, psychiater in München, tegen mij zei: "Die Individual Psychologie ist nicht nur eine Psychologie, sie ist auch eine Weltanschauung".

Maar is het ook een Godsdienst?

Velen kunnen God niet meer als buiten ons aanbidden, daar wij alles rondom en ons zelve als Goddelijk beschouwen. Niets is er dat niet Goddelijk is, zegt Spinoza.

Dat is monisme, geen christelijk dualisme.

Wij kunnen het Goddelijke slechts dienen door te leven en het zal gelden: "wer immer strebend sich bemüht, den können wir erlösen".

Doch, al was ik er van doordrongen, dat het Goddelijk worden en verworden steeds om en in ons plaats vond, ik gevoelde mij onbevredigd, en het scheen mij, dat de liefde in de (onbestaande) Christelijke hemel was achtergebleven. Het God is Liefde, kon ik niet verstaan.

Gelukkig is dit anders geworden, sedert ik door Adler tot de overtuiging ben gekomen, dat de Individual Psychologische gemeenschapszin een noodzakelijke voorwaarde is voor het voortbestaan der mensheid en dat niet alleen, maar dat de I.P. een religieuze vreugde kan geven in alles wat bestaat.

Sedert is het me of het God is Liefde, voor mij in verstaanbare taal is vertaald.

Onze impuls tot helpen loopt niet als een kabel vanaf de aarde over een katrol, die in de hemel is opgehangen, naar de wereld terug; ik behoef niet meer goede werken te verrichten als een non - ook de liefde Gods is naar de aarde getrokken.

Gevoel en verstand, of intuïtie en denken, zijn zo voor mij verenigd. En bij deze levensbeschouwing, wanneer ik deze rustig doordenk en doorvoel, beleef ik in een blijde rust, een gevoel van eenheid. Deze eenheid biedt plaats voor werkzaamheid en dromen en zelfs voor nuchterheid. Het is een modern mystiek beleven.

Het is wat anders dan de mystiek der middel-
eeuwen, veel hetzelfde maar toch anders, meer nuch-
ter en werkelijk zou ik denken, zoals ook de mys-
tiek der vroomheid van van Eyck van die van
Rembrandt verschilt.

God is geen koning op een troon aan 't pralen
Met rond Hem, engelscharen wijd uit zwierend,
Die diep door gouden loftrompetten gierend
Eén enkel ding steeds aan elkaar herhalen.

Daarna bij hellen klinkslag van cymbalen
Ten rei geschaard in de aether feesten vierend
Terwijl zijn hand der hemeldans bestierend
Het Al regeert tot de aller-verste palen.

God is in eenvoud van spontane woorden,
In zelfgenoegzame muziek-accoorden,
In 't hart, dat in zichzelf zijn glorie vindt.

God is in zonneshijn en mededogen
In klare azuurglans van onwetende oogen
In 't luid-uit lachen van het schuldloos kind.

Willem Kloos.

M. S.-D.

EEN PERSOONLIJKE ERVARING

als bijdrage tot het probleem
van het gedetermineerdzijn.

De vraag naar het gedetermineerdzijn ontstaat in de mensheid eerst op een zekere trap van rijpheid, op het moment, dat het gevoel opduikt, dat er met dat gedetermineerdzijn toch wat aan de hand is.

Zoals wij bij het kind observeren, dat de zielsfuncties zich in een bepaalde lijn ontplooiën en wel in de volgorde van willen, voelen en denken, zo is ook bij de mens het denken, en wel het zelfstandige denken, het laatste, dat tot ontwikkeling komt. Daarmee echter is dan de mogelijkheid ontstaan, door de veelvuldige gegevens en door die steeds verder van buiten af in de mens inwerkende invloeden, ook van binnen, uit eigen zielskrachten, iets aan zichzelf te wijzigen. Op deze ontwikkelingstrap ontstaat, wat wij menselijke vrijheid noemen en door welke de mens ook een woordje mee kan praten in de afloop van het hem gegeven lot.

Menselijke vrijheid! Wat een heerlijk, stimulerend, "bevrijdend" woord! Maar ja, hoe pak je dat aan, hoe kan men er gebruik van maken? Wij moeten wel zeggen, dat sinds het begin van de Nieuwe Tijd, omstreeks 1500, toen dit woord meer en meer klonk, er ook veel misbruik van gemaakt werd. Vooral omdat men het haast uitsluitend in de zin van uiterlijke vrijheid nam.

Dat vrijheid nog een heel andere betekenis kan hebben en wel die van een innerlijke vrijheid, werd mij bij de kennismaking met de Individual Psychologie plotseling tot een persoonlijke ervaring. Tot op dat moment betekende voor mij het karakter iets, wat door erfelijkheid gedetermineerd was, waaraan je door opvoeding en zelfcorrectie een of andere "verfraaiing" zou kunnen aanbrenge, maar geen dieper gaande verandering van de structuur, van het wezen mogelijk was.

In de oorlogstijd, winter '42 - '43, kreeg ik toevallig de kans, aan een privé-cursus voor I.P. deel te nemen. Ik kwam daarbij sterk onder de indruk

van dat - voor mij toen nog immer raadselachtige - wat Adler in een reeks van altijd weer andere benamingen zoals levenslijn, levensstijl, Leitbild etc, noemt. Maar eens, op straat wandelend en dat overpeinzend, viel mij op, dat dusdanige, meestal in de prille jeugd zich vormende levenshoudingen afwijken van dat, wat wij tot nu toe gewend waren karaktertrekken te noemen, die al bij de geboorte meegebracht worden. Bij het ontstaan van deze andere soort levenshoudingen zijn wij zelf erbij; wel medeendeels enkel als onbewuste medespelers; maar soms ook, in zekere graden, als bewuste of half bewuste toeschouwers van iets, wat zich - met behulp van eigen activiteit - in ons zielsleven vormt. Daarin openbaart zich de mogelijkheid, het ook weer te kunnen omvormen. Als een bliksemflits ging het door mij heen, dat een karaktertrek te vergelijken is met een chemische verbinding, die van buiten af gezien als enkelvoudige en ondeelbare eenheid zich voordoeft, maar in waarheid - tenminste door een scheikundige - ontleed kan worden, waarna het mogelijk is, dat de elementen nieuwe verbindingen aangaan.

Adler heeft daarmee een weg gewezen tot bevrijding van de "vloek" der erfelijkheid, van het gedetermineerdzijn van het karakter. Deze innerlijke vrijheid is reeds een nieuwe factor, die omvormend inwerkt in het gedetermineerde.

Dit aspect was zo verhelderend en bevrijdend, dat het aanleiding werd, om mij diepergaand met de I.P. bezig te gaan houden.

G.v.S.

Bestuursadressen:

Secretariaat: Wessel Gansfortstraat 21,
Amsterdam-W. tel. 13.33.48.
Mevr. A. van Beest-Cocural.
Mej. L.C. van Dijk.
Mevr. I.M. Klompe-Gassée.

Bibliotheek: Mej. L.C. van Dijk,
Vossiusstraat 51 bel. Amsterdam-Z.

Penningmeesteresse:

Mevr. C.A. Brëas, Dorpsstraat 37,
Lunteren. Tel. K8388-390.

SPROKKELHOUT

Enige uitingen van Adler uit The Individual Psychology of Alfred Adler, door Heinz en Rowena Ansbacher.

..... "Neem de wind uit de zeilen van de patiënt!"
Het is het doel van elke psychotherapeutische taktiek om de abnormale opzet van de neuroticus ondoeltreffend te maken. Een patiënt vroeg mij, glimlachend: "Heeft wel eens ooit iemand zich van het leven beroofd terwijl hij door U behandeld werd?" Ik antwoordde hem: "Nog niet, maar ik ben er op bedacht, dat dit elk ogenblik kan gebeuren."

..... De geestesgesteldheid van een tweede kind is te vergelijken met de afgunst van de misdeelde en het knagende gevoel van veronachtzaamd te zijn. Dit werd sterk tot uitdrukking gebracht door een jongetje van vier jaar, dat, huilende, uitschreeuwde: "Ik ben zo ongelukkig omdat ik nooit even oud als mijn broer kan zijn."
